

ՔՆԱՐԱԿԱՆ ԹԵՐԶԵԱՆԸ

Թէրզեանը կը պահեմ այն բարձրութեան վրայ ուր տարիներ առաջ բարձրացուցի. հակառակ անոր որ իր երկու հատորներուն տպաւորութիւնները բաւական կը խախտեն իր մասին ունեցած անկեղծ հիացումս: Թէրզեան իբրեւ բնաբերգու, աւելի՞ բանաստեղծ էր քան Մ. Պէշկիթաշեան: Նուա՞զ գիւտաւոր քան Պետրոս Դուրեան: Աւելի՞ սիրուած քան Մկրտիչ Աճէմեան: Այդ երրորդութեան համաստեղութենէն դուրս չեմ հաներ զինքը: Այս երեքէն աւելի դասական եղաւ իր «Աստուարք»ով. երկնային դիւցազն-երգութիւն մըն էր ան, զոր իրմէ առաջ արդէն գրած էին Միլտոն, Պայրն, Լամարթին, Վոլթէր: Թէրզեան զասոնք գերազանցելու յաւակնութիւնը չունէր:

Թէրզեան իր աշակերտներուն համար իբրեւ գեղեցկագէտ աննման և առաջին վարպետն համարուեցաւ: Խնդիր է արդ թէ կարելի՞ է զինք տաղանդներու շարքին մէջ դասել: Իր այնքան բերթուածնութուն մէջ կարելի՞ է գտնել կտորներ որոնք հաւաստիք մ'ըլլան իր տաղանդին: Հայ մատենագրութեան պատմիչները զինք լաւ չէին ուսումնասիրած. գուցէ իր երկերուն ամբողջական հաւաքածոյն ուսումնասիրելով՝ այլեւս կարող ըլլան ճանչնալու անոր տաղանդին յայտնի նշանները:

Ներշնչուած է Թէրզեան. անմահական հոգի մը, պաշտելի էակ մը զինքը զիւթած է, որով գրած ու երգած է ան այսքան զմայլելի երգեր: Այդ էակը գաղտնիք կը մնայ, իր երգները իր հետ գեղեցման կը տանի որով ան կը գրէ.

«Ոչ գաղտնի ծաղրածու արծազանգը,
Ոչ սիրոյ պահապան հովանին,
Չեն գիտեր իմ սրտիս տառապանքը,
Չեն գիտեր զաղկէզն իմ գաղտնիք».

Ամէն հեղինակ, ամէն գրագէտ, ամէն բանաստեղծ իր սրտին գուրգուր գաղտնիքովը գերեզման կը մտնէ: Ուրեմն հարկ չէ զայն պրպտել, միայն թէ հարկ է գտնել թէ Թէրզեանի արժանիքին համեմատ չափուած է նաեւ անոր համբաւը: Մեր քնննադատները քիչ մը այդ մասին ժլատ գտնուած են: Սիւսմանթոյի և Վարուժանի արժանիքը շատ նուազ է քան անոնց իւրած համբաւը: Արդար կշռով կշռուած չէ Թէրզեանի արժանիքը: Թէրզեան իբրեւ գրագէտ, իբրեւ գեղեցկագէտ, իբրեւ նրբաճաշակ բանաստեղծ՝ համբաւէն աւելի արժանիք մը ունեցած է:

Ու չեմ վարանիր ըսելու որ այդ համբաւը ճաշակներու, թերթերու մէջ հրատարակուած իր քերթուածներովն աւելի վսեմացած էր, իսկ այժմ այն կը նսեմանայ իր այս երկու մեծ հատորներուն մէջ. ուր կը գուշակեմ որ Թէրզեան եթէ երբեք իր ողջութեանը ուզէր հրատարակել իր երկերու հաւաքածոյն, շատ և շատ խստապահանջ ընտրանք մը պիտի ընէր:

Թէրզեան մեր գրականութեան մէջ եղաւ կի ղէմք մըն է եղած իր մտածելու, իր գրելու, իր երգելու նուրբ ճաշակին անգրեւու, և աննմանելի յատկութիւններովը:

Թէրզեան՝ պատկերող միտք մըն է, մտածութիւնները նկարներ են, իր գոյններէն երկնային ցոլքեր կը ճառագայթեն: Իր մէջ քնարերգութիւնը տուրք մըն է, ան իր արուեստին ճաշակովը մեզ կը զիւթէ, զաղափարները կ'ազնուացնէ: Ան իր բարոյական վարդապետութիւնները գրելու ատեն Շէքսպիրի փետրագրիչը կը գործադրէ.

1. Թ. Թէրզեան - Բանաստեղծութեանց ամբողջական հաւաքածոյ. Տպ. Վենետիկ Ս. Վազար 1929.
2. Յարգելով հանդերձ հեղինակին կարծիքը՝ զայն չափազանցուած կը գտնենք հոս և ոչ արդարակշիւ:

Երան. Խմբ.

ծածէ. ու երբեմն ալ Մէփիսթոփէլի պատմութեանը Գաուստէն փոխ կ'առնէ: Ան Ալիշանէն կը ներշնչուի գթութեան և գորովի բնարը հնչեցնելու պահուն: Միւթարեան դաստիարակութիւնը զինքը անսայթաք կ'առաջնորդէ, մարգարէներուն պէս բարձրէն կը թռչի, ստորնութիւններէն շատ վեր է անոր թռիչքը:

Կորովի հոգի մըն է ան, բայց երբեմն կ'արտասուէ. մաքուր են իր արցունքները, մաքուր ինչպէս շուշաններու բաժակին մէջ լեցուած առաւօտեան մարգարիտ ցօղը:

Միւթարեաններէն՝ Վենետիկի իր վարժարանէն ստացած է դասական գրականութիւնը, որուն շնորհիւ կըցած է եզական դասականը ըլլալ աշխարհարար քնարերգութեան մէջ, իր յունարէնի հմտութիւնը շատ նպաստած է ասոր: Իր այս գերագոյն տուրքովը կըցած է տալիս զպրոցական՝ դասական ճաշակով որբերգութիւններ հիւսել ինչպէս «Սանդուխտ»ը:

Իր ժամանակի բանաստեղծն եղաւ. սիրուած նաեւ իրեն հաւասար բանաստեղծներէն. սիրուած նաեւ ամիրայական դասակարգէն. նոր ճաշակ մը կը մտցնէր պոլսական հայ նորածին գրականութեան մէջ: Տէմիրճիպաշեան իր համբաւով մեր գրականութեան վրայ իշխելով հանդերձ Թէրզեանը կը կոչէր «Մեծաւունք քերթող»: Ալիթար թէեւ յոռետես երգիծող՝ Թէրզեանի մասին իր հիացական այս տողերը կը շարէր. «Միակ դասատուս եղած է Թէրզեան որմէ անմոռանալի և ակնածաւիւր յիշատակ մը պահած ըլլամ. . . այդ գերազանցապէս համակրելի մարդը ներշնչած է գրելու ճաշակը»:

Մենք մեծ թերութիւն մը ունինք, երկտասարդ քերթողները այն աստիճան կը գովենք, որ անոնք շփացած, տակաւին աշակերտ՝ վարպետ կը համարին իրենք զիրենք, և կատարեալին դիմելու փոյթ չեն ընեն: Այդ դասակարգէն էր նաեւ Թէրզեան. ան իրաւոյն տաղանդ մըն էր, սակայն չկատարեալագործեց իր տաղանդը, որով մենք այսօր իրմէ չունինք եր-

ԱՅՏՄ. ՓԵՏՐՈՍԻԱՐ 1931

կարաշունչ դիւցազներգութիւն կամ վէպ մը, որ իր տաղանդին կատարելութեան թարգման ըլլար: Թէրզեան թէեւ Համիտեան դժոխային շրջաններուն մէջ կ'ապրէր, սակայն միջոցներ ունէր, իր տաղանդը ճեւէ կերպով կրնար ցոյց տալ. Ժիւլ Սանտոգ ինծի կ'ըսէր թէ գրական կատարելութիւնը ակնյայտնի է միմիայն Թէրզեանի «Հրանդ և Արուս» դիւցազն-երգութեան մէջ, որուն Ֆրանսերէն տաղաչափեալ թարգմանութիւնը իմ միջոցով կ'ուզէր տպել Վենետիկ մեր Ս. Ղազարի տպարանին մէջ. ամէն ճիգ թափեցի այդ գործին համար. Ռոստոֆի գրասէր բարեկամս ահար Յովհաննէս Պալեան յանձն առաւ մեկենդան ըլլալ տպագրական ծախքին. և ահա համաշխարհային պատերազմը ջուրը կը նետէր մեր այս այնքան սիրուն ձեռնարկը: Տակաւին կարելի է իրար գործել զայն, քանի որ իր շատ յարգելի գաւազը Տիար Եղուարդ Նախանձախնդիր հօրը փառքին ու համբաւին կ'ուզէ յաւերժացնել իր հօր յիշատակը:

Բ.

Թէրզեան մեր ամէնէն գիւտաւոր քերթողն է. բան մը որ նշմարուած չէ, և սակայն այդ բնատուր տուրքով մեր մէջ ան անվիճելի գնահատումի՝ կ'արժանանայ: Լեռներուն կ'ըսէ թէ.

«Յահել ձերոց ճակատուց
Գարփ խուսափին անկընիք...»

Գիւտաւոր է նաեւ «Առաջօտ»ի նկարագրութեան մէջ ուր սակայն մեծապէս ազդուած է Հ. Ալիշանի «Յանոյշ գրգառան ի բնագաւառն Հայաստանեայց» զմայլելի քերթուածէն:

Ինչ սիրաշունչ դալար մտքի գիւտ մըն է երբ Թէրզեան աստղերուն կը հարցնէ.

«Այլ ինչ էք դուք. - Աստուծոյ ժպիտ.
Թէ իր պսակէն ինկած ծաղկունք...»

Թէրզեան յուսահատ չէ, շատ կը յուսայ, շուտով կը փոխուի, շատ կը հիանայ, շուտով հիասթափ կ'ըլլայ: Երկտա-

սարդ հասակին հոգեբանութիւնը ծերութեան ատենն ալ նոյնը կը մնայ. տալիս անփորձ կեանքը ամենադառն վրէշ տերուն 1870 «Յուլիսի» երգին մէջ գիւտաւոր բացատրութիւնը կ'ընէ իր յուսահատ կացութեան և կ'երգէ.

«Ինչպէս կայծակը զարնւած ծառի՝
Ինչ բանի դպչիմ՝ մոխիր կը փոխուի...
Հոգիս նոճէպսակ քընար մ'է դարձեր,
Կոծի կը փոխուին հոն ամէն ձայներ»:

Գիւտաւոր է նաեւ իր անձկատուցոր լալկանութեան պահուն, երբ հօր մը մխրթարիչ այս երգը կ'ողբերգէ.

«Սիրտս է սափոր նոճէպսակ
Ուր կան ժողոված քու ոսկերք՝
Ո՛հ, զայն ի քուն տխրորակ
Թող քու զաւկիդ որդին երգէ»:

Կարելի է առանց անգուսպ հիացումի կարգալ «Հիւսիսայն աղբիւր» երգին այս գիւտաւոր տողերն.

«Մարմնիկն անդուլ նիհարացած
Կարծես բարակ քող մ'էր դարձած
Որուն մէջ՝ լոյս բոլորովին՝
Կը տեսնուէր մաքուր հոգին
Թեւերն ի թռիչ փորձել՝ հանգոյն
Նորափետուր ձագին ի բոյն»...

Ո՞ր բանաստեղծին մէջ գորովը, ընտանիքի սէրը, զաւկի սէրը, ծնողական գուրգուրանքը յատուկ լար մը չունի: Թէրգեանի մէջ տղու սէրը շատ նուիրական է. ան շատ սրտաբեկ արիւնոտած անձկութեամբ և քայքայուած սրտով կ'ողբերգէ մօր և տղու, հօր և զաւկի, ամուսիններու վշտահար սուգը. Յակոբ Պէյ Պալեանի՝ տիկնոջ Բեմպէի մահուան առթիւ կը քանգակէ այս գիւտաւոր տողերը.

«Գլխիկը օրորոցին վրայ՝
Դեռ մանկիկը չըպագիր,
Որ հետն երկինք տանելու գրեզ
Կարծես իջաւ լոկ յերկիր»:

Անպարկեշտ Անակրէոնի պարկեշտ մէկ օրինակն է իր «Իդէ» վերնագրով այս հետեւեալ քերթուածին մէջ.

«Ինչո՞ւ ես այն հողմիկը չեմ
Որ դիւթական թեւերով
Կու գայ զգուել անուշ այտերդ
Նոր բացուած վարդ կարծելով...»:

Ո՛հ, այն թռչնիկն ինչո՞ւ չեմ ես
Որ թառելով ուսիդ վրայ
Շրթունքներէդ ջամբ կ'ընդունի
Եւ համբոյրներ քեզ կու տայ:

Քանի որ ցաւք զիս կը մաշեն,
Գէթ մէկ երազ դառնայի
Եւ սրտակաթ տեսիլներով
Գիշերը քունդ որբէի...»:

Գէթ այնչափ փուշ տըւող բաղդ՝ զիս
Ընէր այն վարդն առտըւան
Որ ծոցիդ մէջ խունկ սփռելով
Հոն կը թողմի իրիկուան»...:

Իր Սօֆիին ժպտին կարօտ, սիրահար մուրացկան կը դառնայ, սրտին պապակը յագեցնող՝ ժպտ մը կը մուրայ, կը հարցնէ.

«Ի՞նչ կը պակսի արշալուսէն
Թէ հատ մ'եւել ցանէ ցօղիկ...
Բայց ըմպելով զայն ի հովտէն
Կը կազդուրուի թուամած ծաղիկ»...:

Անձկոտ հոգի բանաստեղծ է և գիւտաւոր՝ երբ դողդող ձեռքով իր քնարին լարերը կը հնչեցնէ, ու երբ ստուերին մէջ դաշտերը կ'անհետին, ան իր հոգեակին հետ այնքան մեղմ կը խօսակցի «Որ հրեշտակաց ժպտը լըսուին»:

Կ'երգէ ան իր զիցուհին, գիւտեր ունի իր «Երգ»ին մէջ, պարսկական սիրերգութեան քերթողներու գիւտերով կը զարդարէ իր այդ քերթուածը. ան իր յաւերժուն հոգեակին կ'ըսէ.

«Քովէդ անցնող հողմիկն անգամ
Թէ հոտ մ'անոյժ քենէ կ'առնու»...

Յաւերու երգիչ Միւսսէն կ'ողբերգէր «Rien ne nous rend si grands qu'une grande douleur»: Ես դիտած եմ որ թէրգեան շատ մեծ եղած է իր սրտին զպող անբուժելի ցաւերը երգելուն մէջ: Իր ցաւերը, իր բարեկամներուն ցաւերը չափազանց կը զգայ. տեսէ որքան ծաղկազեղ գուրգուրանք մը կայ վաղամեակի

Օր. Ա. Պ.ի սգաւոր այս քնարերգու տողերուն մէջ.

«Հազիւ բոյնէն ելած տատրակ նորաթեւ,
Ժպտեցաւ հեղ մ'եւ սըլացաւ յօդ թեթեւ...
Ոսկի քնարիկ որ հնչեց մէկ 'ւ ի հող սեւաւ
[փշրեցաւ]...»:

Թէրգեան իր «Երգումն» երգին մէջ ունի գեղեցիկ գիւտեր. սիրուած սրտերու յետին սահմանն է գերեզմանին հողը, հոն կը փշրին երազներով բեռնաւորուած ամէն նաւեր: Բանաստեղծը իր Սօֆիին կ'երգուի որ եթէ անի պահ մը շիրմին մօտ գայ իր որդնալից ոսկրներէն սարսուռ մը պիտի անցնի և...:

«Սրտիս փշրած քնարէն լըւած ամէն երգք
Հողմի փոխուած պիտի հծծեն ակնշիւդ,
Մարմինս վայրի ծաղիկ փոխուած՝ թարմ բուր
[մամբը
Գուրելով քեզ՝ պիտի թռչտի քու չորս դիդ»:

Այս քիչ մը շատ մանկամիտ բացատրութենէն վերջը, կ'ըսէ դարձեալ.

«Այն օր մեռնիմ պիտի բոլոր՝ երբ այլեւս
Չըզտնեմ տեղ մ'ինձ սրտիդ մէկ խորշին մէջ»:

Փատիշահին տիկին Սուլթանին կ'ըսէ.

«Ալլահ պահէ քեզ՝ սուլթան».

Գոհ կ'ըլլայի ես միայն

Ըլլալ այդ հային

Ուր կը նայիս ու կը գմայլիս դու ինքնին»:

Այս գիւտը Անակրէոնէն փոխ առած է թէրգեան: Արեւելեան դասական քերթողներու պէս կը մտածէ իր այս գիւտաւոր բացատրութեան մէջ.

«Մէզին մէջէն պիտի սլանան Մինարէք
Իբրեւ անտես տիտաններու սլացած նետք»:

Լամարգինեան է իր «Աստղ» քերթուածին այս բացատրութիւնը.

«Աստղդ, յուսոյ չափ անուշակ, պողպատն
Ծաղիկդ երկնից դաշտերուն»:

Այդ մաշած քիչէն թէրգեանէն վերջը ուրիշներ ալ գործածելով մաշեցուցեր են, և այլեւս կորսնցուցեր է ան իր ոսկեշող նշոյլները:

Զմայլելի և ճաշակաւոր է «Շուշանի մը» քերթուածին այս գիւտաւոր բացատրութիւնը.

«Ո՛վ շուշան, ճերմակ բաժակդ այնչափ պայծառ,
Զոր ցօղիկն արշալուսոյ իսկ կ'արատէ,
Հեշտ խնկոց կարծես բուրվառ մ'ես գոր հիւսեց
Հուրին՝ շող մը քաղելով ի լուսնակէ»:

Պարսկական խտացած գեղեցիկ և շատ բնական գիւտաւոր մտքեր ունի շուշանի նուիրած ուրիշ մէկ քերթուածին մէջ. փոքրիկ, սահմանափակ այն բանաստեղծութեան մէջ ամփոփուած է իր այս գեղեցիկ յղացումը.

Ճերմակ թերթերէ
Շինուած բաժակներ
Ուր մարգարի պէս
Կը փայլին ցօղեր

Անոյժ գեփիւռի
Մէն մի շնչելուն՝
Անոյժ բուրեցէք,
Բուրվառք երերուն»:

Մեր բանաստեղծներու շարքին մէջ կան նաեւ գիւտաւոր, բայց իբրեւ ներաճաշակ գիւտաւոր քերթող ոչ մէկը թէրգեանին հետ կրնայ մրցիլ:

Գ.

Քերթողները սէրը երգելու ատեն, չեն մոռնար սիրոյ ծաղիկն փուշերը. չեն մոռնար ժպտին և արցունքին միջեւ եղած խորոցը որ շատ աննշան է: Թէրգեան իր վարպետին՝ Հայր Ալիշանին հետեւելով կեանքի վարդերէն աւելի՝ կեանքի փուշերուն դարման տանելու համար բարոյ յախօս մը եղած է. ճակատագրական են ցաւերը, տառապանքները և մահերը. մարդ մխրթարանքի կարօտ է. բարոյական խօսքերով թէրգեան ցաւերու դառնութիւնը կ'ուզէ քաղցրացնել. կ'ըսէ

«Մարդ եմք՝ պարտիմք մահու երթալ ի գերիս.
Այլ, Մահ, մարմնոյ յաղթես, հոգւոյ արդարոյն
Տաս զանմահութիւն»:

Փիլիսոփայի պէս մտածելով գիտենք որ յաջողութեան՝ ձախորդութիւնը կը հե-

տեւի: Մկրտիչ ձէզայիրեան փառքերու մրտենիներով զարգարուելէն վերջը՝ կը տեսնէր իր գլխին անցուցած փշէ պսակը. անոր անկումին առթիւ թէրզեան յուզումած երգեր է:

Կարելի՞ է ըսել թէ թէրզեանը մեր բաւոյախօս երգիչն է: Միւսսէն կ'ըլլար վըշտերու երգիչը. թէեւ ան վշտերը կը նկատէր ոչ համաշխարհային տառապանքնեւրու՝ այլ սիրային պատրանքներուն մէջ:

Թէրզեան անկէ կ'որոշուի, անհատական վշտերու հետ ընդհանուրին ցաւերը կու լայ, սիրա գալարող վուվուններով: Ինքը կը կարծէ նետուած ըլլալ կեանքի մրրկածուփ ծովին մէջ, իր բախտին աստղը ամպով ծածկուած: Վշտացեալ սրտերը իրենց անկեղծ բարեկամներու կարօտը կը քաշեն. կը հարցնէ «Ո՞վ ըսիտիեց զիմ արտասուս և զդառնութիւնս». և կը պատասխանէ — «Մտերմութիւն»:

Բարեկամներէն խաբուած բանաստեղծ հոգիները անտանելի ցաւ կը զգան. այդ մեծ ցաւը զգացեր է թէրզեան որ կը գրէ.

«Վարդենիք զոր տնկեցի
Զիս փըշօք խոցոտեցին.
Բարեկամք ինձ համբոյրներ
Յուզայի շրթամբք տըւին»:

Բանաստեղծները, գրագէտները և ամէն արուեստագէտ անձեր չափազանց կը վիրաւորուին երբ արժանապէս չեն գնահատուիր. կ'երեւի թէրզեան շատ սրտնեղած մէկ վայրկեանին յուսակաւոր գրած պիտի ըլլայ իր «Աշխարհ» քերթուածին այս քառեակը.

«Հոս ոսկեբարձ էն երբ զըռայ
Ազգք գլխիկոր կը սքանչանան,
Եւ մայրեաց մէջ անայցելու
Սոխակին երգք անլուր կը մնան»:

Թէրզեան իր վշտերուն մէջն ալ փրկիտփայ կը մնայ. ճակատագրի անգութ խաղերուն ու կատակներուն զլուխ կը ծռէ. ու կը բարոյախօսէ.

«Բայց տրտնջալ, տրտմիլ, — ինչո՞ւ:
Արեւ՝ ըզշողս, գարուն՝ ըզվարդս,
Ծով իւր ալիս, մարդ՝ զանուրջս իւր
Կորսնցնել պէտք են՝ անդարձ»:

Թէրզեան սէրը երգեց, վիշտը երգեց, բարոյականը պաշտպանեց, գեղեցիկը փառաբանեց: Բառին ամենէն հարազատ ըմբռնումով՝ թէրզեան եղաւ սրտի ձայնին ամէնէն ազնուական բանաստեղծ թարգմանը:

Հ. Ս. ԵՐԵՄԵԱՆ

“ԱՐՅՈՒՆՔՈՏ ՔԱՌԵԱԿՆԵՐ”ԷՆ

Աստղըդ դեղնած ո՞վ դիտեց այն սրգաւոր իրիկունն,
Արցունքդ աղի ո՞վ համրեց, «Գարնան ծաղիկ»դ իմ սիրուն:
Մամուռ ֆամբուն աղբիւրին՝ կ'ողբամ ես հէք պարտիզպան
Սափորս որ հոն փըշրեցաւ, բիբերդ անոյշ որ մեռան:

Հ. Ե. Փ.

ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԵՂԵՐԵՒԷՆՍԱՆ

(Շար. տես Բազմ. 1931 էջ 40)

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆ ՄԵՆ ԱՒՈՐ ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՁ

Ուրեմն քեզի են խօսքերս, ո՞վ Քրիստոսի հաւատացեալ, որ երդուընցար ապրիլու մեռնիլ անոր դաւանանքին մէջ. ո՞վ որ ալ ըլլաս, եղբայր թէ քոյր քրիստոնեայ, որ կեանքիդ մէջ մէկ օր մ'ալ դու նստելով այսպիսի միայնութեան մը ծոցը պիտի խորհիս այն օրերը որ չեն անցնիր, որուն կը մօտեցնեն կը տանին հասակիդ թաւալը տարիները և փութով զքեզ ալ հոն պիտի հասցնեն ինչպէս ամէն մարդ, քեզմէ առաջ և վերջն եկողները: Յիշէ՛ ուրեմն, ո՞վ իմ անձանթ հոգեկից, թէ առանց գործի հաւատքը մեռած է: Յիշէ՛ թէ ինչ որ կը տեսնես, ինչ որ կը զգաս այդ ամէնը պիտի անցնին երթան, ինչպէս անցած են քու նախնիքնեւրդ համար: Ամէն բան պիտի անցնի, միայն քու ըրած բարիքներդ, միայն յաւիտենականութեան յոյսը պիտի մնայ և առանձնեանք են որ զքեզ պիտի փրկեն աշխարհիս աղետալի փոթորիկներէն, անկումներէն: Բարիքն ու յոյսը երկու թեւերով զքեզ պիտի թռցնեն այն աշխարհն ուր ոչ հրապոյր կայ, ոչ դաւադրութեան որոգայթ և ոչ մեղքի առիթ. այնտեղ այլեւս մահ չկայ. ոչ սուգ կայ ոչ յուսահատ աղաղակ, ոչ ցաւ և ոչ աշխատանք: Մի մոռնար թէ դու բնութեան համար նոր արարած մը չես, և ոչ ալ այս աշխարհքը մի միայն քեզի համար նոր զանգուած է, այլ եկող և անցնող հասարակ մահկանացուներու նման դուն ալ շաղուաւ ես նոյն ցանկութիւններով, նոյն տկարութիւններով: Քեզմէ առաջ շատեր անցան, քեզմէ վերջն ամէնքը պիտի անցնին, թէպէտ ոչ նոյնպէս է ամենուն վերջը և յաւիտենականութիւնը: Ամէնքն ալ պիտի քա-

չեն խաւարի քօղն իրենց երեսին, այլ աւանդ, ոչ ամէնքը պիտի յարութին առնեն, Առաքեալի ըսածին պէս, այն երանական յարութիւնը:

Ինքնին իսկ Յիսուս որ քաղցրօրէն խօսեցաւ, ցոյց տուաւ մարդուս գործին համեմատ ոմանց իր աշակողմեան ոչխարնեւրու մէջ դատուիլը, և ոմանց ձախակողմեան սեւ այծերու մէջ դատակարգուիլը, ոմանց թռչիլ երթալը յաւիտենականութեան կեանքին, և ոմանց, աւանդ, սրբան դառն է ինձ ըսելը, յաւիտենական տանջանքին մէջ երթալը: Դու մի զարհուրիր, մի տրտնջիր, երբ կը լսես թէ տանջանքներն յաւիտենական են, քեզ ի՞նչ փոյթ չարերու բախտը երբ դուն բարիք ընել կը փափաքես: Հետեւէ՛ աստուածային յաւիտենական խոստումին, աւելի լաւ է փրկութեան յոյսը քան կորսուելու վախը: Յիսուս իր աստուածային անհունութեամբն ինքզինքը գրաւական տուաւ հանդերձեալ կեանքին և յարութեան. դրաւ դժբախտի սպառնալիքները, մահուան սարսափը, ոչ թէ տանջելու համար մարդիկ այլ զգուշացնելու զանոնք օրէնքներու պահպանումին:

Արթնցիր ուրեմն, ո՞վ հաւատացեալ հոգի, կեցիր քու բարձր աստիճանիդ վրայ ուր դրաւ զքեզ Աստուած. եղիր քրիստոնեայ, ինչպէս կը կոչուիս, երեւցիր ինչպէս որ ես: Քրիստոսի հոգիէն ծնար աւաղանին մէջ, ապրէ՛ նաեւ անոր սրբութեամբ:

Մէկ ծնունդ մ'ալ կը մնայ քեզի, մահուան ցաւերով, դրուիլ դաճաղի օրօրոցին մէջ ու գերեզմանի քնարանը խոնարհիլ երբ կեանքիդ շաբաթ երեկոն կը հասնի, ու փութալ